

Nr 177.

Ankom till riksdagens kansli den 25 maj 1937 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående exploatering av Konradsbergs- och Mariebergssområdena å Kungsholmen i Stockholm m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

I en den 9 april 1937 dagtecknad proposition, nr 290, har Kungl. Maj:t, under åberopande av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att dels godkänna vid statsrådsprotokollet fogat avtal mellan djurgårdskommissionen och Stockholms stads förhandlingsdelegerade; dels besluta, att de i avtalet avsedda, kronan tillhöriga markområdena skola, då de icke längre erfordras för nuvarande ändamål, ställas under djurgårdskommissionens vård och förvaltning för att genom kommissionens försorg exploateras i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet anført; dels besluta, att kostnaderna för ifrågavarande exploateringsverksamhet skola bestridas på sätt i statsrådsprotokollet förordats och att inflytande försäljningsmedel skola tills vidare redovisas på sätt av departementschefen angivits; dels ock besluta, att djurgårdskommissionen skall hava ändrad sammansättning i enlighet med av departementschefen förordade huvudgrunder.

I samband med förevarande proposition har utskottet behandlat

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 332, inom första kammaren av herr *H. Bäcklund* m. fl. och den andra, nr 585, inom andra kammaren av herr *E. Hage* m. fl., däri hemställts, att riksdagen ville besluta att för djurgårdskommissionens sammansättning skola gälla de i jämförelse med Kungl. Maj:ts föreliggande förslag jämkade grunder, som i motionerna angivits;

dels ock en inom första kammaren av herr *C. Lindhagen* väckt motion, nr 202, däri hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa, att Skepps- och Kastellholmarna måtte reserveras under statens trygga äganderätt till framtida uppförande av en byggnad å vardera holmen för något förnämligt statsändamål, omgärdade väsentligen med parkanläggningar — allt till glädje och hälsa för slottet, statsråd, riksdagsledamöter, de 600,000 stenökeninvånarna; till glans åt det historiska inloppet till Sveriges huvudstad samt till lockelse för de tallösa turister, som från in- och utland strömma till och med sitt guld befrukta de svenska näringarna.

Exploatering av Konradsbergs- och Mariebergsområdena m. m. Med skrivelse den 13 februari 1937 har djurgårdskommissionen underställt Kungl. Maj:ts prövning av kommissionen med Stockholms stads förhandlingsdelegerade den 4 i samma månad under vissa förutsättningar upprättat avtal, avseende de s. k. Konradsbergs- och Mariebergsområdena och del av Rålambshov m. m. å Kungsholmen i Stockholm. Detta avtal jämte karta över områdena har fogats såsom bilaga till statsrådsprotokollet.

Berörda avtal är upprättat i anslutning till en överenskommelse år 1934 rörande tillfarterna till Västerbron mellan Kungsholmen och Södermalm, enligt vilken av Kungl. Maj:t den 13 juli 1934 godkända överenskommelse stadsplan för nyssnämnda områden skulle hava upprättats och underställts Kungl. Maj:ts prövning inom viss tid. Avtalet i fråga har godkänts av Stockholms stadsfullmäktige den 15 mars 1937, och förslaget till stadsplan avses inom den närmaste tiden skola i vanlig ordning underställas Kungl. Maj:ts prövning. Ifrågavarande områden disponeras för närvarande dels för psykiatriska sjukhuset och dels för fälttelegrafkåren och ammunitionsfabrikens avdelning å Marieberg.

Avtalet, som ingåtts under förbehåll av stadsfullmäktiges, respektive Kungl. Maj:ts godkännande, innefattar bland annat.

Kronan överläter till staden all den kronan tillhöriga mark, som i stadsplaneförslaget utlagts till gata och allmän plats eller avsetts för offentlig byggnad med undantag för ett till offentligt ändamål avsett kvarter i områdets södra del. I marköverlåtelsen inbegripes alltså även ett av staden begärt parkområde inom Konradsbergsområdets norra del. För nämnda områdets överlåtande skall staden till kronan erlägga ersättning i form av dels ett kontant belopp av 1,000,000 kronor, dels ock överlåtelse med äganderätt av sex mindre, staden tillhöriga kvartersområden, som gränsa till kronans mark och som ingå i det förevarande stadsplaneförslaget.

Vidare stadgas, att kostnaderna för iordningställandet av gator och allmänna platser inom exploateringsområdet samt detta områdes förseende med erforderligt underjordiskt avlopp skola fördelas mellan kronan och staden i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angivas i 1934 års överenskommelse angående blivande stadsplanläggning av här ifrågavarande områden. Dessa grunder överensstämma i stort sett med de normer, som pläga tillämpas vid stadsplanläggning av enskilda exploateringsområden, och innebära följaktligen, att kronan påtager sig i huvudsak samtliga ifrågavarande kostnader, fränsett dem, som hänföra sig till parkmark etc. De arbeten, vilka enligt hithörande stadganden skola helt eller delvis bekostas av kronan, må, därest kronan så önskar, utföras genom kronans försorg.

Avtalet innefattar slutligen stadganden därom, att de i 1923 års bangårdsavtal gjorda utfästelserna beträffande vissa markreservationer för den s. k. Smedsuddslinjen med det nu förevarande avtalets slutande skola upphöra att gälla.

Departementschefen har i förevarande avseende anfört bland annat följande:

Tidpunkten för påbörjandet av exploateringen av Konradsbergsområdet å Kungsholmen i Stockholm är beroende av det där belägna psykiatriska sjukhusets nedläggande. I proposition den 12 februari 1937, nr 124, har Kungl.

Maj:t föreslagit riksdagen att för nästa budgetår anvisa anslag, motsvarande ungefär halva kostnaden för en psykiatrisk klinik vid karolinska sjukhuset. Säsom föredragande departementschefen i berörda sammanhang framhållit, är det avsett att psykiatriska sjukhuset skall nedläggas vid nämnda kliniks ibruktagande.

I fråga om det närbelägna Mariebergsområdet är det ovisst, när en exploatering kan komma att taga sin början. Arméförvaltningens artilleri- och fortifikationsdepartement hava meddelat, att spörsmålen om förläggning till annan plats av därstädes belägna militära anläggningar för fälttelegrafkåren och ammunitionsfabriken ännu icke vunnit sin slutliga lösning. Exploateringen av nämnda område synes därför icke kunna taga sin början förrän tidigast om fyra år.

Med det nu till prövning föreliggande, mellan djurgårdskommissionen och Stockholms stads förhandlingsdelegerade träffade avtalet är avsett att dels åvägabringa stadsplan för ifrågavarande områden och dels lösa vissa mark- och ersättningsfrågor. För avtalets innebörd i sistnämnda hänseende har jag redogjort i det föregående och torde i övrigt få hänvisa till avtalet och kartbilagan. Då jag för min del funnit avtalet, vilket den 15 sistlidne mars godkännts av Stockholms stadsfullmäktige, vara av beskaffenhet att kunna godtagas även av statsmakterna och då detsamma är bindande under förutsättning, bland andra, att det godkännes före den 15 juli 1937, tillstyrker jag, att avtalet nu förelägges riksdagen.

Vad angår exploateringen av den kronans mark, som ingår i de nu ifrågavarande, av stadsplaneförslaget omfattade områdena, synes densamma liksom kronans övriga exploateringsverksamhet i Stockholm lämpligen böra omhändervaras av djurgårdskommissionen. För sådant ändamål torde hithörande mark, i den mån den icke vidare erfordras för försvars- eller sjukhusändamål, få ställas under djurgårdskommissionens förvaltning. För exploateringsverksamheten torde i huvudsak böra gälla de bestämmelser, som innefattas i den för kommissionen den 12 juni 1931 utfärdade instruktionen (svensk författningssamling nr 236).

I anslutning till vad som tillämpas vid nu pågående exploatering å Norra Djurgården torde de på grund av avtalet inflytande medlen, 1,000,000 kronor, och framtida försäljningsmedel få i första hand användas till bestridande av kostnaderna för exploateringsverksamhetens bedrivande, inklusive kostnaderna för områdets iordningställande för exploatering. Ifrågavarande medel torde, på sätt statskontoret och riksräkenskapsverket angivit, böra tills vidare redovisas å en särskild diversemedelstitel hos statskontoret för att sedermera, efter den av chefen för finansdepartementet i proposition nr 227 omförmälda utredningen om de budgettekniska formerna för dispositionen av inflytande försäljningsmedel, disponeras på sätt statsmakterna i berörda sammanhang kunna komma att besluta. Å nämnda diversemedelstitel torde även exploateringskostnaderna böra redovisas. De exploateringskostnader, som uppkomma innan medel till deras bestridande bliva tillgängliga å ifrågavarande titel, torde böra förskottsvis bestridas från samma diversemedelstitel.

Djurgårdskommissionens sammansättning. För kommissionen gäller för närvarande av Kungl. Maj:t den 12 juni 1931 fastställd instruktion (sv. förf.saml. nr 236). Enligt denna består kommissionen av fyra ledamöter, av vilka Kungl. Maj:t utser tre, därav en till ordförande och en till verkställande ledamot, samt fullmäktige i riksgäldskontoret en. Föredragande departementschefen uttalade i propositionen nr 252 till 1930 års riksdag angående exploatering av Ladugårdsgärdet m. m., att verkställande ledamoten borde äga för-

farenhet i tekniska och stadsplanefrågor ävensom praktisk erfarenhet i exploateringsverksamhet.

Riksdagens år 1935 församlade revisorer framhöllo i sin berättelse, § 26, att djurgårdskommissionen hade att handlägga åtskilliga för staten ekonomiskt betydelsefulla markfrågor i Stockholm. Revisorerna erinrade om att kommissionen sålunda handhade exploateringen av Norra Djurgården och att exploateringen av Mariebergs- och Konradsbergsområdena vore föremål för förhandlingar. Vidare erinrade revisorerna om att på kommissionen ankomme att till förhandling med staden upptaga reglering av vissa tomtfrågor — exempelvis spörsmålet om stadens övertagande av sådana kronan tillhöriga områden, som staden för närvarande tillåtes utnyttja såsom park mot ingen eller obetydlig ersättning, varvid ifrågasatts, att kronan i utbyte skulle förvärva vissa för kronans behov lämpliga områden — ävensom i övrigt reglering av tvistigheter mellan kronan och staden rörande vissa markområden m. m. Revisorernas yttrande utmynnade i uttalandet, att revisorerna med hänsyn till de stora intressen, som i olika hänseenden vore knutna vid den av kommissionen bedrivna verksamheten, ville framhålla angelägenheten av att riksdagen erhöle vidgad möjlighet att redan på ett tidigt stadium öva inflytande på kommissionens förhandlingar med Stockholms stad och riktlinjerna för kommissionens verksamhet i övrigt.

I sin skrivelse nr 339 behandlade 1936 års riksdag under punkten 4 riksdagsrevisorernas förevarande förslag i samband med ett likaledes av revisorerna framlagt ärende rörande för djurgårdskommissionens räkning utförda arbeten. Riksdagen uttalade, att riksdagen vore av den uppfattningen, att stor vikt borde ägnas de ekonomiska intressen, som kronan hade att här bevaka, samt att från kommissionens sida särskild uppmärksamhet borde ägnas den ekonomiska kontrollen. Med hänsyn till ifrågasvarande intressen och betydelsen av huru dessa för framtiden handhades, ville det — icke minst i betraktande av vad som förekommit under behandlingen av nu ifrågasvarande ärende — förefalla riksdagen befogat, att det toges under övervägande, huruvida och i vad mån förändringar i kommissionens sammansättning och dess organisation vore av behovet påkallade. Enligt riksdagens mening borde från Kungl. Maj:ts sida förslag härutinnan snarast möjligt framläggas för riksdagen, och det syntes önskvärt, att detta skedde redan år 1937.

Departementschefen har beträffande den av riksdagen sålunda väckta frågan anfört:

Vad slutligen beträffar den av 1936 års riksdag väckta frågan om ändrad sammansättning av djurgårdskommissionen, torde riksdagen närmast hava avsett att genom ökad representation i kommissionen beredas det större inflytande på kommissionens förhandlingar och verksamhet i övrigt, som riksdagen i likhet med riksdagens revisorer funnit önskvärt. Med hänsyn till de betydande statsintressen, som i första hand omhänderhavas av djurgårdskommissionen, synes det innebära en lämplig organisatorisk åtgärd att nu utöka kommissionen med ytterligare en representant för riksdagen. Däremot synes det mig kunna ifrågasättas, huruvida riksdagens representanter lämp-

ligast utses av fullmäktige i riksgäldskontoret. När riksdagen år 1930 beslöt, att riksdagen skulle representeras med en ledamot i djurgårdskommissionen, så var det enligt den i ämnet väckta av riksdagen bifallna motionen för att erhålla garantier för att de synpunkter, som riksdagen har att i statslivet företräda, skulle bliva vederbörligen beaktade. Dessa garantier synas emellertid vara oberoende av om riksgäldsfullmäktige eller Kungl. Maj:t utser riksdagens representanter i kommissionen. Enligt min mening är förutsättningen för en ändamålsenlig sammansättning av kommissionen större, om denna i sin helhet utses av en och samma myndighet. Jag anser därför, att djurgårdskommissionens samtliga ledamöter böra utses av Kungl. Maj:t. De av riksdagen avsedda syftemålen med egen representation i kommissionen kunna lämpligen tillgodoses genom en bestämmelse, att av kommissionens samtliga ledamöter minst två skola vara ledamöter av riksdagen. Det synes mig vidare motiverat, att med hänsyn till den befattning, kommissionens ombudsman måste taga med av kommissionen handlagda ärenden, och det ansvar, varmed detta arbete är förenat, ombudsmannen i enlighet med kommissionens förslag inträder som ledamot av kommissionen. Den nu förordade utökningen av djurgårdskommissionen synes lämpligen böra vidtagas från och med den 1 nästkommande juli.

I detta sammanhang torde jag även få beröra frågan om de kompetenskrav, som uppställts beträffande kommissionens verkställande ledamot. Såsom förut erinrats, anförde dåvarande departementschefen vid anmälan den 14 mars 1930 av frågan om exploatering av Ladugårdsgärdet (proposition nr 252, sid. 16), att verkställande ledamoten borde äga förfarenhet i tekniska och stadsplanefrågor ävensom praktisk erfarenhet i exploateringsverksamhet. Riksdagen gjorde härutinnan intet uttalande. Även enligt min mening är det önskvärt, att verkställande ledamoten besitter de sålunda angivna kvalifikationerna. Emellertid synes det icke böra vara uteslutet att till ifrågavarande post utse en person, som, ehuru han icke är tekniskt sakkunnig eller äger förfarenhet i stadsplanefrågor, likväl befinnes särskilt skickad att närmast omhändervärd kommissionens verksamhet. Denna verksamhet omfattar till väsentlig del förhandlingar av skilda slag och försäljning av kronan tillhöriga tomter. För min del finner jag det därför från skilda synpunkter lämpligast, att Kungl. Maj:t vid tillsättandet av ifrågavarande befattning är obunden av mer eller mindre formella kompetenskrav och äger att bland de till befattningen ifrågakommande tillsätta den för posten mest lämpade.

Förevarande mellan Djurgårdskommissionen och Stockholms stad preliminärt ingångna och av staden numera godkända avtal rörande Konradsbergs- och Mariebergsområdena å Kungsholmen i Stockholm synes öppna möjlighet till en lämplig exploatering av hithörande markområden, och utskottet har ej funnit anledning till erinran mot att riksdagen godkänner avtalet liksom ock de av departementschefen i övrigt angivna grunderna för dessa områdens förvaltning och kommande exploatering. Uppkommande exploateringskostnader torde lämpligen bestridas från den i statskontorets räkenskaper upplagda diversemedelstiteln »Försäljningsmedel från tomter å Ladugårdsgärde», till vilken jämväl de nya exploateringsinkomsterna under särskilda underrubriker synas kunna hänföras.

Departementschefens förslag om ändrad organisation av Djurgårdskommissionen tillstyrkes av utskottet. Utskottet har alltså ej kunnat biträda de i ämnet väckta motionerna om att riksgäldsfullmäktige alltjämt skola bibe-

Utskottet.

hållas vid rätten att utse ledamot i kommissionen. I anslutning till de motionsvis anförda synpunkterna vill dock utskottet erinra, hurusom Djurgårdskommissionen enligt beslut av 1930 års riksdag har sig anförtrött att exploatera värdefulla statliga markområden, vilkas försäljning eljest skulle förutsätta medgivande av riksdagen i varje enskilt fall. Med hänsyn härtill kunna från riksdagens sida befogade krav ställas på att minst två ledamöter i kommissionen skola utses med särskild tanke på att kunna företräda riksdagens intressen vid dessa markupplåtelse. Därjämte måste emellertid beaktas, att kommissionen alltjämt erhåller en sådan sammansättning, att densamma må vara lämpad att tillvarataga kronans rätt vid de kommissionen åvilande, enligt vad erfarenheterna giva vid handen, synnerligen krävande förhandlingarna med Stockholms stad.

I motionen I:202 har herr Lindhagen påyrkat åtgärder för att Skepps- och Kastellholmarna måtte reserveras »under statens trygga äganderätt» för en framtida byggnad å vardera holmen, avsedd för något förnämligt statsändamål. Utan att underskatta betydelsen av att dessa båda holmar skyddas från olämplig exploatering och bebyggelse kan dock utskottet ej för närvarande finna påkallat med någon riksdagens särskilda hänvändelse till Kungl. Maj:t i frågan.

Under åberopande av vad utskottet sålunda anført får utskottet hemställa,

I. att riksdagen må

a) godkänna vid statsrådsprotokollet fogat avtal mellan Djurgårdskommissionen och Stockholms stads förhandlingsdelegerade;

b) besluta, att de i avtalet avsedda, kronan tillhöriga markområdena skola, då de icke längre erfordras för nuvarande ändamål, ställas under Djurgårdskommissionens vård och förvaltning för att genom kommissionens försorg exploateras i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen anført;

c) medgiva, att kostnaderna för ifrågavarande exploateringsverksamhet må bestridas på sätt här ovan angivits ävensom besluta att inflytande försäljningsmedel skola tills vidare redovisas på sätt sålunda angivits;

d) besluta, att Djurgårdskommissionen skall hava ändrad sammansättning i enlighet med av departementschefen förordade huvudgrunder, varvid motionerna I:332 och II:585 må anses besvarade med vad utskottet ovan anført;

II. att motionen I:202 ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 25 maj 1937.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Nilsson i Gränebo, Johansson i Fredrikslund, Nilsson i Malmö, Svensson i Kompersmåla, Hansén, Borell, Nilsson i Landeryd, Gustafsson i Benestad, Lindström, Larsson i Varberg, Magnusson och Bäcklund; samt

från andra kammaren: herrar Anderson i Råstock, Jansson i Falun, Magnusson i Skövde, Strindlund, Persson i Falla, Andersson i Höör, Svensson, Andersson i Prästbol, Lindberg i Umeå, Isacsson, Danielsson och Weijne.

Reservationer:

1) av herr Bäcklund, som ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Förevarande — — — kunna hänföras.

Vad angår Djurgårdskommissionens sammansättning bör, såsom redan av 1936 års riksdag uttalades, stor vikt ägnas de ekonomiska intressen som kronan här har att bevaka. I betraktande av de vidsträckta markavlåtelse och markbyten, varom fråga är, kunna också befogade krav resas på att riksdagen redan på ett tidigt stadium kan beredas vidgat inflytande på kommissionens verksamhet. I anslutning till de synpunkter, som motionsvis anförts, anser därför utskottet, att de båda ledamöter, som enligt departementschefens förslag skola förordnas av Kungl. Maj:t bland riksdagens ledamöter, i stället böra utses av riksgäldsfullmäktige. Med hänsyn till de ansvarsfulla och ömtåliga förhandlingar med Stockholms stad, som åvila kommissionen, torde ifrågavarande båda ledamöter böra utses bland riksdagsmän, som ej inom riksdagen representera Stockholms stad och som äro bosatta utom Stockholm.

Medan alltså Djurgårdskommissionen för närvarande består av fyra ledamöter, därav ordföranden, en verkställande ledamot och ytterligare en ledamot utsedda av Kungl. Maj:t, samt en ledamot, utsedd av riksgäldsfullmäktige, skulle enligt utskottets förslag kommissionen bestå av sex ledamöter, nämligen tre ledamöter, (ordföranden, verkställande ledamoten och ytterligare en ledamot) utsedda av Kungl. Maj:t, och två ledamöter av fullmäktige i riksgäldskontoret, varjämte kommissionens ombudsman skulle inträda som ledamot i kommissionen. Från departementschefens förslag skiljer sig utskottets därutinnan att utskottet ansett de båda ledamöterna, som enligt propositionen skola av Kungl. Maj:t utses bland riksdagens ledamöter, i stället skola utses av riksgäldsfullmäktige.

I motionen hava — — — i frågan.

Under åberopande av vad utskottet sålunda anfört får utskottet hemställa,

I. att riksdagen må — — —

d) med bifall till motionerna I: 332 och II: 585 besluta att Djurgårdskommissionen skall hava ändrad sammansättning i enlighet med av utskottet förordade huvudgrunder;

II. att motionen — — —».

2) av herr *Johansson* i Fredrikslund.